

РОЗДІЛ 2 КУЛЬТУРА, ОСВІТА, СПОРТ

Дмитренко Алла (Луцьк)

КУПАЛЬСЬКЕ СВЯТО НА РОЖИЩЕНЩИНІ: ТРАДИЦІЇ, ТРАНСФОРМАЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Купальське свято в Україні має глибоке коріння, широке побутування і багато місцевих особливостей. Традиції святкування Івана Купала, характерні для Рожищенщини, у певних варіаціях дожили до наших днів. А в 1970 р. на березі річки Стир у м. Рожище був знятий документальний фільм про святкування тут Івана Купала. У періодичних виданнях є різні думки щодо самого фільму/фільмів і часу його/їх зйомки. Є інформація про те, що фільм «На щастя, на долю» знімався у м. Рожище 1969 р. на замовлення канадської діаспори кіностудією імені Довженка [12]. Однак свято знімалось 1970 р. Українською студією хронікально-документальних фільмів (режисер Роман Фоменко, кінооператор Віталій Гура). У соціальній мережі (сторінка: Рожищенський край. Фотоподорожі в минуле) опубліковані світлини, на яких зафіксовані окремі моменти зйомок фільму біля річки Стир і в Копачівському лісі.

Зйомки фільму на березі річки Стир у 1970 р. Фото В. Гергеші

«Анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів, кіно- і телесюжетів (1976–1985)» подає інформацію про те, що 1977 р. Республіканська студія Укртелефільм зняла у м. Рожище телесюжет «На Івана Купала», показавши, як «місцеві жителі розважаються на річці Стир під час свята». У зв'язку з тим, що сам фільм, знятий 1970 р., не зберігся, ми знаємо час його зйомки, а от дата виходу його на екрани невідома. Тому в Каталозі, можливо, мова йде про фільм, знятий саме 1970 року. У присутніх на купальському святі тих років залишилися теплі спогади про нього. Під світлиною з фрагментом свята 1970 р., залишений коментар: «Є що згадати! Душа співала і відпочивала!».

Зйомки фільму в Копачівському лісі. Фото В. Гергеши

Свято Купала / Івана Купала було доволі поширеним на Волині, хоча про давні звичаї і обряди, приурочені до цього дня, тепер мало хто пам'ятає. Саме території Волині стосується і найдавніша писемна згадка про свято Купала в Україні, датована 1262 роком. Її зафіксував Волинський літопис: «канунъ Івана дни, на самыє Купалья» [5, с. 8]. Тодішня церква не сприймала давнє народнє свято і всіляко таврувала його. Особливо старалися полемісти кінця XVI – початку XVII ст. Іван Вишенський наполягав: «Купала на Хрестителя утопите і огненне скакання відкиньте, гнівається-бо Хреститель на землю вашу, що в день пам'яті його попускаєте дияволу глумитися вами з вас же самих» [5, с. 9–10]. Назва Івана Купала, яка сьогодні часто заперечується як така, що не має жодного стосунку до свята Різдва Івана Предтечі, виникла якраз під впливом християнства – свято Івана наклалося на давній дохристиянський обрядовий цикл.

Традиційними місцями проведення свята найчастіше були водойми – озера, річки, ставки і навіть кринички. Основну роль у купальських дійствах виконували парубки і дівчата. Пісенні тексти дають підстави говорити про присутність тут молодіць, які нещодавно вийшли заміж, а також усіх мешканців села, які приходили «дивитись на Купала».

Основним атрибутом купальського свята було і залишається вогнище. Традиційно для нього використовували старі речі, хмиз, тріски, спалення яких, очевидно, символізувало очищення. Матеріал для багаття збирали парубки і складали його у старі солом'яники. Пізніше паливо доставляли возами, які, як і солом'яники, крали у господарів, бо просити не годилося. Впрягались у вози самі хлопці. Згодом для цього використовували коней. Оригінальний звичай заготівлі палива для купальського вогнища побутував у с. Малинівка Рожищенського району. Там ввечері, напередодні свята Івана Купала, парубки ходили селом, і заходячи на садиби, де жили дівчата, витягали на городах тички, по яких плелась квасоля. Саме вони були бажаним матеріалом для багаття. Матері ж, знаючи про цей звичай, чатували хлопців, «щоб по шиї дати за збитки» [3, с. 47]. Як свідчать купальські пісні, колись вогнище розпалювала «молодая молодиця», яка нещодавно народила дитину. Вибір жінки, яка вже народила, пов'язаний з вірою у запліднюючу силу вогню – мотив родючості [5, с. 28]. Повсюдно поширеним обрядом було перестрибування через вогонь. У с. Малинівка Рожищенського району, за спогадами старожилів, теж «через угонь пригали» [5, с. 47].

Наступним атрибутом свята є купальське деревце. Вже на початку XXI ст. про нього пам'ятали лише окремі респонденти. Його прикрашали свічками, стрічками, квітами, вінками, а пізніше ще й іконками. По завершенні обряду деревце розламували і топили. Дівчата намагалися взяти собі гілочку і заткнути на грядках, щоб родила городина, або ж покласти під подушку, вірячи, що присниться суджений. Чи не найбільш відомим обрядом є виплітання вінків і пускання їх на воду: «вінки пліли і в Стохут пускали, а хлопці лувили їх» (с. Малинівка) [3, с. 47].

Поширене вірування, що в день Івана Купала активізуються відьми, для захисту від яких втикали осикове гілля або ж обсипали свяченим маком. У с. Підгірне Рожищенського району вірили в охоронну силу лопуха: «Всажували тільки лопух на стріху. А чого – не знаю. Такий був обичай» [3, с. 39].

Складовою свята Купала були купальські пісні. У дослідженні В. Давидюка вміщені два тексти із с. Рудка Козинська Рожищенського району: «Ой, іду я понад ставом...» і «Ой на Івана на Купала...» [3, с. 30].

В селах дотепер поширене вірування, що на Купала, сонце «грає і купається». Тому й дотепер подекуди встають вранці, щоб побачити, як «сонце грає, переливається всіма кольорами».

Цікавими в купальському обрядовому циклі є вірування про цвітіння папороті в ніч напередодні Купала. Подекуди його шукали лише знахарі. На Рожищенщині вірили, що знайшовши цвіт папороті, можна стати знахарем: «В дванацять годин ночі цвіте папороть. Цвіте одну хвилину, потрібно вирвати цвіт і зашити в ногу чи руку, тоді можна стати знахарем» [11, с. 45]. Дотепер збереглась традиція збирати на Купала лікарське зілля.

Це саме ті традиційні обряди, які входили в систему купальського свята. Які з них залишилися в обряді, що ліг в основу фільму, знятого 1970 р. у Рожищі? І що стало причиною часткової трансформації обрядів?

Із середини 1960-х рр. свято Купала стрімко втрачає свій традиційний «сценарій», зберігши лише основні атрибути та обряди, перетворившись на масові гуляння. За таким «новим» сценарієм свято Купала в Рожищі вперше відбулося 1964 р., свідченням чому є світлина із Рожищенського історико-краєзнавчого музею.

На Івана Купала в смт. Рожищі. 1964 р.

Фото з фондів ДАВО

Звернемо увагу на зміни у місцях проведення свята. Де сьогодні відбуваються купальські святкування? У м. Рожище дійство проходить на березі Стиру. Як пригадують старожили, спочатку свято влаштовували на лівому березі річки Стир, безпосередньо на міському пляжі. Пізніше (коли???) святкування перенесли на правий берег річки – по обидва боки від мосту через Стир [11]. У фільмі частину обрядів знято на березі річки Стир, частину – у Копачівському лісі.

Свято Івана Купала в Рожищі 6 липня 1969 р. на правому березі Стиру. Фото В. Гергеї

Наступний аспект – хто підпалює купальські багаття? (Правда, купальське багаття в Рожищі під час святкування 2001 року назване чомусь «козацьким» [7]). Опис дійства 1960-х роках у м. Рожище: «До місця проведення купальського торжества наближається флотилія човнів, прикрашених квітами. На передньому плані – Іван Купала у вишитій сорочці, шароварах та смушковій шапці, Русалка, Водяний, їх зустрічають хлібом-сіллю учасники купальського свята, а один з ветеранів праці вітає прибулих такими словами: “Дорогі друзі! Сьогодні у нас свято Івана Купала. Це свято юності, краси, життєрадісних пісень. Веселіться, танцюйте, співайте!”. Іван Купала запалює вогнище, біля якого дівчата водять хороводи, танцюють, веселяться...» [5, с. 114–115; 8, с. 5]. Як пригадують старожили м. Рожища, «Завершувалось свято прибуттям Нептуна з лісовими мавками та палінням величезного вогнища» [12]. До традиційних атрибутів додалися Іван Купало / Купала, лісові мавки і русалки, водяні, чорти, а ще Нептун.

Марена з гілками верби річкою Стир прибуває на свято

Насамперед звернемо увагу на «Івана Купала». Про «штучність» цього персонажу дуже влучно висловився етнолог Ю. Климець: «Надуманість і недоречність такого персонажа і взагалі такого варіанта в купальському святкуванні, на нашу думку, цілком очевидна. Так само недоречний і такий момент у волинському варіанті купальського святкування: до вогнища скликають усіх присутніх Іванів, які розповідають свої біографії, бажають щастя всім жителям селища (Мова іде про Рожище – А. Д.). Термінологічне означення “Іван”... купальське торжество здобуло внаслідок християнізації язичницького свята Купала. Тож чи варто вигадувати неіснуючого в традиційній народній обрядовості персонажа Івана Купала і вводити його як дійову особу в сценарій сучасного святкування?» [5, с. 115].

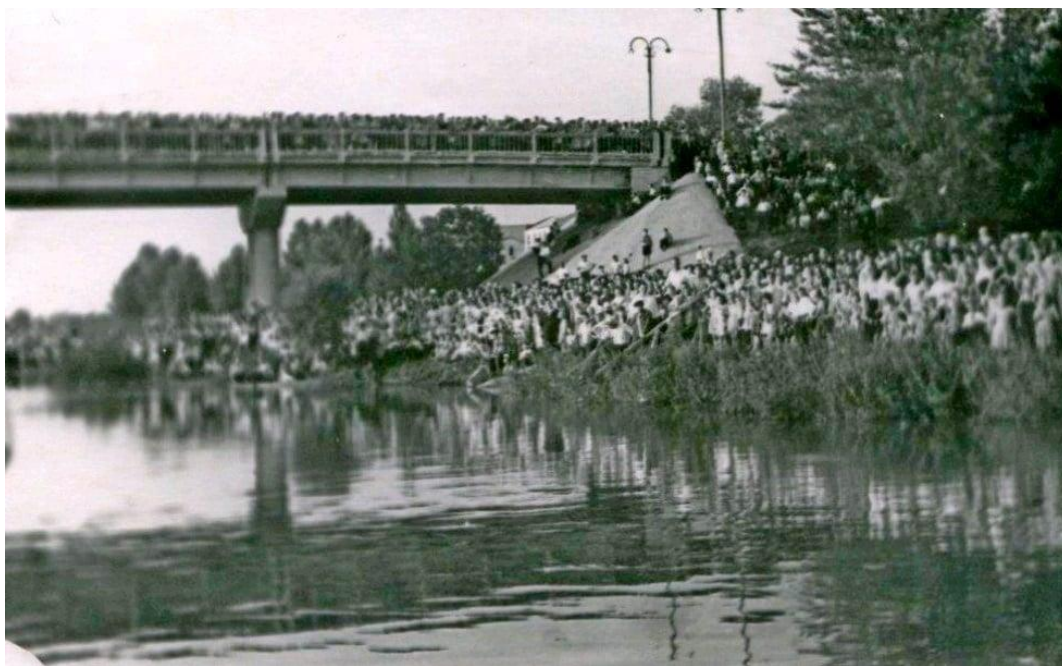
Як представлені русалки на святі? Вони одягнуті в зелені сукні або ж у спіднички із гілок дерев (як Куст на Зелені свята) і вінки. Саме такі русалки брали участь у рожищенських святкуваннях 1960-х – початку 1970-х рр.: «... у другім човні Русалка – у довгій зеленій сукні, з опущеними косами. Вона в оточенні дівчат, розмаїто завітчаних вінками» [8, с. 5]. Слід наголосити не тільки на невідповідності образів русалок традиційним уявленням, але й терміну «традиційного» перебування на землі – вони приходять на землю лише на Русальний тиждень і повертаються у місце постійного перебування по обіді у перший понеділок Петрівки.

Найбільше питань до Нептуна, який взагалі не має жодного стосунку до наших вірувань. Нептун – образ давньоримської міфології, своєрідний водяний бог. Його присутність у купальському святі, навіть театралізованому, є штучним і недоречним.

Чому так різко в різних населених пунктах не тільки Рожищенщини, а й України загалом, почала нищитись традиційна основа свята і не тільки купальського. А причиною стала все та ж ідеологія – радянська, комуністична, яка прагнула нівелювати всі національні особливості, позбавити нас мови і культури, «денационалізувати» і перетворити нас на безлику «суспільно-політичну спільність» під назвою «радянський народ», як це було записано в матеріалах партійного з’їзду. Вже 1917 р. був виданий Декрет про впровадження нових свят. «Нова радянська обрядовість» формувалася

на основі переосмислення традиційних свят та обрядів. Особливо активно культурні перетворення в Україні проходили з початку 1960-х років. 1961 р. відбулась Перша загальнореспубліканська конференція з питань нової радянської святковості та обрядовості, проведена за ініціативою ЦК КПУ та Ради Міністрів УРСР за участі Академії наук та Міністерства культури. 1964 р. створені спеціальні комісії по розробці і проведенню нових свят і обрядів. Починають видаватися сценарії та рекомендації по проведенню нових свят. Влаштувалися показові народні свята, які ставали «базою» для проведення семінарів-практикумів. Фільм, знятий у м. Рожище також був частиною пропагандистської схеми. Почалися конкурси-огляди по організації свят – на краще село, район ін. 1980 р. вийшов указ президії верховної ради срср, в якому було чітко зафіксовано перелік свят, можливих для проведення. Нова радянська обрядовість – одна з форм втілення в життя політики денационалізації [1, с. 40–43; 4, с. 158–160].

Відзначаючи трансформаційні зміни у проведенні купальського свята, слід припустити, що можливо саме вони (зміни) дозволили затриматись святу у тій чи іншій місцевості, зберегти давню основу і дожити до наших днів. У Рожищі традиція не переривалась ні у 80-х роках ХХ ст., ні на початку ХХІ ст., що підтверджують публікації у періодичних виданнях [6; 9; 14; 15].

Свято Івана Купала у 1980-ті роки. Фото з архіву С. Фарафонов

В останні роки можемо відзначити нові підходи до святкування Купала в Рожищі – влаштування етно-фестивалю. Вперше ідея такого фестивалю була висловлена 2016 р. об'єднанням «Арт-Лайф», яке провело опитування мешканців району «на тему доцільності “реорганізації” свята Івана Купала в етнофестиваль української народної творчості та історії з тематикою Рожищенського краю» [13]. Очевидно, малося на увазі, що організатори у майбутньому відмовляться від стилізації свята, нав'язаної у ході формування «нової радянської обрядовості». Однак обґрунтування ідеї, висловлене тодішнім головою РДА, було не досить коректним щодо наших етнокультурних надбань: «...створити замість “язичницького” свята щось народне, самобутнє та унікальне» [13]. Коментарі в соціальних мережах дозволяють точніше простежити причини «перетворення» Свята Купала в етнофестиваль. Виходить, що поштовхом до цього стало звернення «небайдужого громадянина», який переконав депутатів міської ради у тому, що свято Івана Купала язичеське і ті одногосно проголосували за фестиваль!!! Знову, як 500–600 років назад, починається боротьба з «бісами і дияволами» (можливо, почнемо на вогні неугодних спалювати??). Ця інформація подана, щоб ще раз акцентувати увагу на тому, що всі наші свята – породження дохристиянських вірувань: і Різдво з кутею та снопом, і Великдень з паскою і крашанками, і Трійця з лепехою, і Купала з вогнищем та ін. Але збереженню цих, як і багатьох етнокультурних явищ, дотепер сприяла саме наша православна церква, яка не влаштовувала хрестових походів, не викоринювала, а пристосовувала до свого календаря. А заперечувати традиційне народне свято Івана Купала з тим, щоб створити «щось народне, самобутнє та унікальне»??? Народом уже все

створене упродовж тисячоліть. Що може бути більш народним, самобутнім і унікальним за народне свято Івана Купала? Давайте не будемо спутувати «грішне з праведним». В народі шанують свято Івана і тепер ідуть на святкову службу до церкви, хоча більшість респондентів наголошують, що раніше по їхніх селах того дня не правилось. А чому? Тому що забороняла тодішня влада, вбачаючи у церкві зло. А сьогодні інші активісти шукають зло в іншому, наприклад, у святі Купала, яке має дуже давні традиції і характерне не тільки для українців та інших слов'янських народів. Давне молодіжне свято Купала припадає на той же день, що й християнське свято Івана, яке, при формуванні християнського календаря, наклалося на давню дохристиянську основу. Чим воно може нашкодити християнському святу Різдва Хрестителя? Аналогічне нашому Купалу свято влаштовують багато народів, і не тільки багато індоевропейців: германські, балтські (лето-литовські), романські (португальці) народи, а й угро-фіни (фіни, естонці). І ніхто його не забороняє, не викоринює (досвід заборон і викоринювання у нас вже був. Знову будемо викоринювати?). Тут хочеться звернутись і до слів рожищенців, висловлених у коментарях під купальськими світлинами (мова про народне свято, тому нехай говорить народ): *«Івана Купала – стійка традиція у рожищан з давніх давен. А ті, хто її заперечують, напросто призупиняють чудову можливість спілкування людей навколо мистецтва, культури, історії... "весь світ зруйнуєм до основи..." Тільки і вмють боротися з назвами, переіменувати, вішати ярлики, марять бути лідерами, а не виходить»* (Фейсбук: Рожищенський край. Фотоподорожі...).

Отже фестиваль... Дуже добре, що він існує, адже дійство, знову ж таки, побудоване в основному на надбаннях народної культури. Цікаво, що очільниця відділу культури висловлювала пропозицію про проведення етнофестивалю на Зелені свята. Це все на часі і дуже потрібно!!! Правильно написали журналісти – «Час діяти!»[13]. Адже чим більше буде можливостей пропагувати свої етнокультурні надбання, тим більш пізнаваними ми будемо у світі.

Рожищенський фестиваль анонсований як етнофестиваль української народної творчості «Купальська казка». Маємо інформацію про фестиваль 2019 року. Які елементи включало дійство? Насамперед про локації – їх дві: початок біля районного дому «Просвіти», від якого святкова хода у супроводі оркестру (що створює особливий святковий настрій) вирушає до парку, на локацію під назвою «рожищенські ведмеді». На жаль, як бачимо на відео, у святковій ході взяли участь лише учасники свята. У програмі фестивалю виступи фольклорних колективів із сіл Єлизаветин, Квітневе, Сокіл, Трилісці, Топільне і Щурин. Не можемо сказати про репертуар колективів, але було б дуже добре, щоб вони виконували саме купальські пісні, характерні для регіону. Представлене театралізоване дійство «Купальська казка». Складовою фестивалю став обряд з вінками, в якому, *«за традицією»* взяли участь *«дівчата, схожі на лісових мавок»* [6]. Не було мандрівки на катері, як півстоліття тому, але присутнім запропонували можливість зробити світлини у спеціально влаштованій фотозоні, для чого кожен присутній міг використати підготовлені вінки. Гостей фестивалю частували вже не шашликами, а традиційним кулішем, приготовленим працівниками Рожищенського лісництва. Завершилось свято біля дому «Просвіта» концертом за участі солістів «Просвіти» та виступом запрошеного колективу – чоловічого вокального квартету «Акорд» із Луцька. Молоді запропонували і сучасні розваги – участь у холішоу, для якого кожен бажаючи міг придбати спеціальні фарби, і дискотеку, де можна було позмагатись у танцювальному батлі [6].

Як свідчать відгуки тих, хто пам'ятає купальське дійство 1960–80-х роках, ставлення до фестивалю більше негативне. Мешканці містечка у соціальних мережах висловлюються за відродження свята: *«Добре було б відновити ту традицію святкування свята!!! Але в такому стилі, як було в 70-х роках. Дуже гарна була забава!!!»; «Я з вами цілком згідна. Якщо відновлюємо свято, то треба зберегти традиції саме того Івана Купала, яке пам'ятаємо з дитинства»*. Прикро, що окремі мешканці, ностальгуючи за святами Купала, розуміють при цьому не характерні для свята звичаї та обряди, а можливість посмажити шашлики на дровах (правда ж давня традиція?): *«Так, як у 70-их, вже не буде. Багаття палити не можна. Вже частина від свята відпаде. А відтак і шашлики не можна буде поїсти, бо ж самі смачні, коли смажені дровах»*. Не можна погодитись і з тим, *«що таке дійство було лише у нашому містечку»*. Таке свято характерне не тільки для Рожища, Волині, України, а й для багатьох народів світу. А те, що купальське дійство є «родзинкою Рожища», на чому наголошують рожищани, це правда і *«необхідно зберегти свято у його первинному, автентичному форматі»* (Фейсбук, Рожищенський край...). Однак, що саме автор слів розуміє під первинністю і автентичністю? Традиційне Купала, яке формувалось тисячоліттями, чи обряд 1960–70-х рр.? Очевидно, що останнє, так як уточнює: *«про що навіть кївська студія фільм зняла!»*. Очевидно, потрібно повернутись до коріння активно використовуючи досвід середини ХХ ст.

2021 р. у Рожищенській ТГ вирішили продовжувати проведення етнофестивалю «Купальська казка» для чого з бюджету громади вирішено було виділити 50 тис. гривень [2]. На жаль, фестиваль не відбувся. Хоча російсько-українська війна вже спростувала добре відомий вислів, що «коли гримлять гармати, музи мовчать». У нас не мовчать – і не тільки на майданах, а в метро і бомбосховищах. Ми повинні берегти свої етнокультурні надбання. Недаремно ЮНЕСКО прийняв Конвенцію про охорону нематеріальної культурної спадщини. І якщо з 2012 р. до початку повномасштабної війни до Національного переліку було внесено 26 елементів, то з її початком Перелік поповнився ще 24 елементами і тепер їх уже 50!!! А наш борщ був внесений до Репрезентативного списку ЮНЕСКО. Наша Волинь представлена колективними елементами (борщ, писанки) і традицією соломоплетіння. Рожищенське свято Івана Купала у його традиційному і сучасному побутуванні, але з включенням традиційних компонентів, також може бути представленим у Національному переліку, якщо буде підтверджена тяглість традиції.

Отож, традиційна основа свята Івана Купала, починаючи з середини ХХ ст. все більше забувається. Тепер мало хто з учасників дійства знає, яким же було свято сто і більше років тому. Зважаючи на це, з'являються нові персонажі, дійство все більше театралізується. Навіть на оглядах фольклорних колективів не завжди можна побачити дійсно традиційне дійство. Якщо традиційно свято Купала самоорганізовувалося парубочими і дівочими гуртами, то тепер його влаштуванням займаються «Просвіта», відділи культури та ін. Насиченість і різноманітність дійства залежить не стільки від організації, скільки від суми виділених коштів. Є кошти – свято більш насичене – є запрошені колективи і виконавці та ін., є призи за участь у конкурсах, немає грошей – свято втрачає різноманітність. Однак відмовлятися від святкування Купала та інших традиційних свят аж ніяк не можна, особливо у тій ситуації, в якій перебуває зараз Україна. Усім відомо, що в першу чергу рашисти нищать нашу мову, історію і культуру, як це робили не одне століття до того. А традиція – це те, що робить нас іншими, що не дає втратити оригінальність і самобутність. Тому – бережімо традицію і по можливості, повертаймо її в наше життя інакше ми будемо «денаціоналізовані» і без втручання зовні.

Які перспективи купальського свята в Рожищі? – Йому бути. Адже і молоді, і людям середнього та старшого віку потрібно десь проводити вільний час, відпочивати. І краще за все насолоджуватись красою звичаю, пісні, української культури, яка не дасть зникнути нашій мові і нашому народу! Але не потрібно відмовлятися від традиційної багатовікової суті свята Купала. Участь у збиранні палива і розпалюванні вогнища; прикрашанні і розламуванні деревця, під час якого хлопці і дівчата можуть позмагатися за нього; плетінні і пусканні вінків; стрибанні через маленьке багаття; хороводи довкола дерева і багаття; обливання водою – це основа, своєрідні «кити», свята, які роблять Купало Купалом. Дуже доречною буде участь фольклорних колективів, які виконуватимуть купальський репертуар. Не варто забувати, що багато сучасних гуртів працюють із фольком. 2022 року київський гурт «EthnoGen», у складі якого є й волинянин, презентував кліп на пісню «На Івана Купала». Конкурси та спортивні змагання також урізноманітять свято, яке можна доповнити і різноманітними майстер-класами (наприклад, з виготовлення ляльок-мотанок, виготовлення кераміки на гончарному крузі чи ліпленням, виготовлення іграшок з трави, соломи та ін.). А ще додати плетіння вінків, заплітання кіс, нанесення аквагриму, участь у конкурсах, святкових лотереях та ін. Частувати учасників свята можна традиційним кулішем і спільно приготовленою рибною юшкою; не складно влаштувати ярмарок-продаж виробів майстрів і смаколиків місцевих господинь і збирати донати на Мрію. Сьогодні в нас одна мрія – ПЕРЕМОГА, а потім будуть інші, мирні. На завершення хочеться подати слова мешканки Рожища, що стосуються майбутнього свята у містечку: «На слідуючий рік, після нашої Перемоги, у нас все-таки буде відновлено це святкування. Правда назву "Івана Купала" не погодили, (бо язическе), але, думаю, назву нашого свята ще придумасмо! Зараз головне ПЕРЕМОГА!!! Слава Україні!!!» (Фейсбук, Рожищенський край...).

Список використаних джерел

1. Амар Аль-Анні, Н. Кузіна. Державна політика по впровадженню радянської обрядовості в Українській РСР. *Етнічна історія народів Європи*. 2012. Вип. 38. С. 40–44.
2. Воротна І. У Рожищенській громаді хочуть відновити святкування Івана Купала (2021). URL: <https://rozhyshche.rayon.in.ua/news/458487-u-rozhishchenskiy-gromadi-khochut-vidnoviti-svyatkuvannya-ivana-kupala>.
3. Давидюк В. Купало на Заході Волині. Луцьк, 2015. 75 с.

4. Кіндрачук Н. Радянська обрядовість як засіб утілення в життя політики денационалізації українців в УРСР протягом 60–70-х рр. ХХ ст. *Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки*. Іст. науки. 2016. № 3. С. 157–161.

5. Климець Ю. Д. Купальська обрядовість на Україні. Київ: Наукова думка, 1990. 144 с.

6. Куліш, фотозона й танцювальний батл: як у Рожищі святкували Івана Купала (2019). URL: <https://rozhyshche.rayon.in.ua/news/161591-kulish-fotozona-i-tantsiuvalnii-batl-iak-u-rozhishchi-sviatkuvali-ivana-kupala>.

7. Купальської ночі. *Наш край*. 2001. 14 лип.

8. Ой на Івана, ой на Купала (з досвіду проведення свята Івана Купала на Волині) / [матеріал підгот. О. Ошуркевич]. Луцьк, 1974. 12 с.

9. Онопчук Н. У гості прийшов Іван Купала. *Молодий ленінець*. 1967. 7 лип.

10. Остапчук Н. День, коли сонце у воді купається. *Наш край*. 1999. 17 лип.

11. Показали, як святкували Івана Купала 100 років тому у Рожищі (2020). URL: <http://bug.org.ua/news/pokazaly-iak-sviatkuvaly-ivana-kupala-100-rokiv-tomu-u-rozhishchi-443775/>.

12. Ретро-Рожище: Нептун, вогнище та прогулянки Стиром – Івана Купала у минулому столітті (2019). URL: <https://rozhyshche.rayon.in.ua/topics/384659-retro-rozhishche-neptun-vognishche-ta-progulianki-stirom-ivana-kupala-u-minulomu-stolitti>.

13. Рожищани хочуть започаткувати масштабний літній етно-фестиваль (2016). URL: <https://rozhyshche.rayon.in.ua/news/6740-rozhishchani-hochut-zapochatkuvati-masshtabnii-litnii-etno-festival>.

14. У центрі Рожища влаштували дискотеку та холі-шоу (2019). URL: <https://rozhyshche.rayon.in.ua/news/161618-u-tsentri-rozhishcha-vlashtuvali-diskoteku-ta-holi-shou?fbclid=IwAR2OqtxDbPRLSVU5UyiTIQ8SUzFdB7iF5Qj6ce4SNcqs5KYtsUgcQ8jEJGk>.

15. Як святкували Купала у Рожищі. Фото (2016). URL: <https://rozhyshche.rayon.in.ua/topics/381125-iak-sviatkuvali-kupala-u-rozhishchi-foto>.

**Малиновський Валентин (Луцьк),
Романюк Лідія (Рожище)**

ТВОРЧІ СТОРІНКИ РОЖИЩЕНСЬКОГО САМОДІЯЛЬНОГО НАРОДНОГО ТЕАТРУ

Аматорське театральне мистецтво у Рожищі – окрема і яскрава сторінка багатогранного культурно-просвітницького життя міста, котра мала тривалу історію. Ще у міжвоєнний період у місті діяв польський театр і дві єврейські театральні трупи, які регулярно ставили вистави [4, с. 114; 129]. Після звільнення Рожища від німецьких нацистів, у 1944 р. з ініціативи Бориса Тоцького був заснований драматичний гурток [2, с. 612].

Борис Тоцький